

७७

(1)

श्रीगणेशायनमः॥ काचित्सोनाधनलाकृतविषकवलापटीपसीदेव।
जटिलाशशभरानिटाकुटितकुटिलानमस्यामे॥१॥ अस्तुनिरंजनमे
कंबस्तत्रध्याः शिरोभागे॥ अरुणतरुणीधरणाविलसत्करुणंतुनश्रे
यः॥२॥ नेगमपटलीवृटमनसिनिवृटजगत्त्रय्याः॥ हिमगिरिरत्नस
मृटस्मरविनमृटकुतश्चेतः॥ ३ अयिमादनतथकल्पंककृष्णजल्पंप्रभो म
पाहि॥ जटिवाविरुदाकल्पंकल्पंकल्पंयमाधत्ते॥ ४ विषयविषासन
मत्तंविषयिषुयत्तंस्मराराते॥ स्मरमांभुकरनिमित्तंयदितवचिनंकृपायोनिः॥ ५
किंनछित्तंशंभोयदिभवदंभोविरुद्धोसो॥ पशमिहभवहरमपरंविद्मो
मपरंपराजाले॥ ६ विषयीयुषनिकेतनधृतविषकेतनभवाराले॥ चेति
तविषयचेतनकरुणावेतनमिदंकुरुमे॥ ७ आलाकलितजटालादिहवि
षुभांलाददक्षिणेबालात्॥ नाहरेकंठेकालात्कलितकपालात्परंकिंचि
त्॥ ८ काचित्कदनितमदनाचित्पुखसदनातनुगौरि॥ गौरीचुवितवद

7A)

नाचंदिररदनानमस्यामि ५ काचिच्चिदिहसदारादाहितदारासमेदानी
करुणाजारावाराजगदाकारापुरः पश्चात् १० कपिलः कालीशाली
वीटपपाली जगज्जीवः ॥ हरिहरमस्तकमाली मनसिकपाली सदाध्ये
यः ११ ऐरावणेंदुवर्णा शोभितकर्णा कृष्णद्रोण्यां ॥ वामेऽविलसदवर्णा
शिवमिति वर्णांतनुर्ध्या ॥ १२ नवयंवेदविधिज्ञानचकृतयज्ञाः कृतज्ञावा
किंत्वाशापटलंपटमकंपटमीशंप्रपश्यामः १३ विष्वक्करुणावेषादेनाशेषा
स्वभक्तेभ्यः ॥ शेषाकल्पविशेषाजगतः शेषांतनुः पायात् १४ शमनः
श्रेणीशमनी शमदमगमनी यमाहात्म्या ॥ भृतिः काचिचरमणीस्वीकृ
तरमणीमुदेनस्मात् १५ निरयत्रासनिहंत्री बुद्धिनियंत्री मुमुक्षुणां ॥ कल्पि
तकलामयतंत्री गिरिजारंत्री तनुर्ध्या १६ बालकलाधरचूलासुहृदनुकू
लाजगऽज्जीवनी ॥ आत्तच्चर्मदुकुलाधरत्रिशूलांतनुर्जयति १७ अलसं
जज्मतिचपलं किंतवधूतं शठं ॥ विषमिवविषयिणमपिमाभिधोहत्रिषु

(2)

शिवार्थो

२

शंतकस्वपदोः १८ भुजगान्क तु भुजंगाननलं निटिलो विषं कंठे ॥ नैव विवेक
स्तेऽभुधर्तुं पदयोः क्षमामिव १९ त्वत्तोमानुस्तातादिह नो धातापुशरते ॥
नापि च भवतः पातातु अपरः पापास्ति किं कुर्मः २० वेदावेदितशोधाः
प्रत्यग्बोधाः शृणुध्वं मे ॥ अर्धांगाहितदारं परमोदारं महश्च यः २१ तर्का
उदकभाजां कर्कशवाचां प्रपंचोयं ॥ यत् श्रीकंठे तेजसि सत्यपिसिद्धांत
मिच्छंतः २२ संख्ये संख्याहीनं संख्यावंतो ब्रुवंत संख्ययं ॥ पश्यंस्वथवा
बल्यां बल्यां भिद्धी चरं कचित् २३ तावत्पुर्मा धर्मस्तावत्कर्माप्यकर्मव ॥
यावन्निगुणविलासी निगमनिवासी तु तो नेशः २४ यदिदं निगमाविचा
रे स्मृतिसंसारि पियद्यावत् ॥ तदिदं निखिलाधारं सारं कलासंकुंजेषु २५
विषधरुविषयविषादं मामविषादधरः स्वपदोः ॥ नो चेन्निगुवनरक्षणावि
रुद्धं भवन्नोद्यभा राय २६ कंचिच्चिन्नकुटीरे चित्पटपेटी गता मूर्तिः ॥ उद्भूत
तटिनी मुकुटा घटतोरटतः स्फुटं मे स्ति २७ काचिच्चिन्नचमत्कृतिरुग्रो सो

२

मासिताकाली ॥ स्त्रीपुंननुरव्येकाचिंत्यविवेकामुदेनस्तात् २८ नहिरेका
 चनचिंतात्रिजगच्चिंताभयिः शंभुः ॥ अंतः परितः पुरतः स्फुरति प्रेम्णा स
 माकृतः २९ मंत्रैः किंकिंतत्रैरपि किंवेदांतसिद्धौ तैः ॥ यावत्तत्त्वगुह्यं गु
 रुयमीशो न सर्वं ३० मास्तु ममागमबोधो मास्तु च शोधोऽपि सर्वत्र
 अस्तु श्रुतिपुथदकं नस्तु स्वांते मृडात्येव ३१ स्मरहरपुरहरभवहरशिव
 मृडागिरिशेति जल्पतामग्रे ॥ भृत्या यते सुरेज्यः कालो बाला यते सद्यः ३२
 नाहं विभेमि कालान्मोभवजालादपि भ्रष्टः ॥ दीनानाथत्रातरि पातशिशि
 रसि स्थिते स्थाणो ३३ शिवदः शंभुः शंकर ईश्वर एनासि सर्वेषु ॥ नामेषु
 वामदेवो देवत्वं मत्कृते स्थाणुः ३४ संततमद्रिनिनासात्कठोरनाम्नाव
 नो नीतः ॥ अपि कालो लहरत्वात्करुणा कृपार एनासि ३५ दग्धे दिविष
 द्दं दे पारितः छुष्टे पि गोविंदे ॥ ब्रह्मा उमं उपेस्मिन् क्षुब्धे द्धे उश एवाव
 त्वं ३६ पथसाहायितसत्ये कृते वकुंठ आकंठ ॥ स्मारितविष्टपद्वत्तं धता

(3)

या:

शिवार्था

२

त्वमेव गंगाः ३० वृंदायामपि विष्णुं तद्वत्परमेष्ठिनं च कन्यायां ॥ युंक्ता
 यतो जिगीषुः स्मर्तव्यात्मा स्मरस्त्वत्तः ३१ गर्वादसर्वकर्ता त्वहमिति
 भावाद्यतो बोधः ॥ त्वामपि सविधेविनमन्नलितः कापालभूषणायैः ३२
 केचिद्वदन्ति गुणिनं निर्गुणमेकेषां विद्वांसः ॥ निर्णेतुमेव धत्से त्रिगुणि
 तुमुं शालिनित्यः ४० नित्यानित्यविवेकनित्यस्त्वतो स्तिनैवात्यः ॥ त्व
 मेव निखिलं दग्धा धत्से भस्मांगरागाय ४१ भस्मासुरापिकश्चिद्वस्म
 रशक्तिः पुराभक्तः ॥ विस्मृतशेवचपेटः कपटी भस्मवसंजातः ४२
 ह्यातस्त्वमेव देवते निखिलमहादेवः ॥ रुद्रादत्याभावे सनास्मि विष्णु
 नवाधाता ४३ धातुस्त्वमेव धाता पाता विद्धोऽश्वविद्धत्वात् ॥ अपि च
 हरस्य हरस्त्वन्नातस्नातः पराकाष्ठा ४४ काष्ठा वासो वासो यस्य त्रे
 लोके धूलीषु ॥ युक्तनिखिले दग्धशेषवासश्च वासाय ४५ वासो यस्य
 हृदले भासः सर्वेषु भूतेषु ॥ हासः कालो नृत्यादासस्तस्याहमेकस्य ४६ ३

(3A)

एकस्यैव नियमात्कश्चिद्वैपश्चितोस्त्वर्थः ॥ जाने हंतु यदंगे गिरिजा गंगे
तमेवैकं ४७ एको रुद्रः प्रथमा सर्वो रुद्रः परा ब्रूते ॥ परमृग्य जुषोती
नांसिद्धः सिद्धांत एवैकः ४८ एको हंतु बहुस्यामनया वाचैव सासि
द्धिः ॥ तस्मात्सिद्धिनिदानं रुद्रं जानंतु भद्राय ४९ भद्राय राजमुद्रा वि
दो ब्रूते शिवः शिवदः ॥ नातः पुमर्थसिद्धिः काचित्कश्चिन्तसिद्धांतः ५०
सिद्धांतादरदूरदूरं त्वात्तामपीयुषात् ॥ पीयुषां शुक्लाधरधरमा
मनाथनाथत्वात् ५१ नाथत्वा मनुयातस्याधः पातः कथं मे स्यात्
स्यादथ देव नियागाद्यागाभक्त्याथमनया ५२ मुक्त्या लभस्तु भ
क्तिप्रसादलेभ्याममोस्त्वर्थः ॥ ब्रह्मा उ ब्रजबीजः केलीसाद्रिद्रुमः
काश्चित् ५३ कश्चिद्गिरिजावह्निवतो ललितो जगत्पतेः ॥ स्वांता ल
वालवासी स्मृत्या फलितो भवेत्सद्यः ५४ सद्यः पापविनाशः सद्य
स्त्रेतापि कीर्तिः ॥ सद्यः सकलसुखानांसिद्धिर्भाविता शिवस्मरणेन ५५

(५)

शिनार्थो

४

स्मरणादेव हि देवामभैरव्यान्मुक्ताः सुखं चेरुः ॥ स्मरणादेव मुनीशाः शं
भोः कारुण्यपात्राणि ५६ पात्राणि तानि मन्ये हि मगिरिकन्यशपृष्ठा
नि ॥ शेषाणि स्वर्पराणि प्रायो विष्णुमृत्रदिग्धानि ॥ ५७ दिग्धा भूति भाति
येषां भसिते भालानि भाग्येन ॥ धन्यास्त एव वन्या नान्यान्मन्या महतृ
तं ५८ तृनं विभूतिकवचाः शिवस्तु रुद्र इति दिव्या स्त्राः ॥ त्रिषु लोकेषु ज
यंतः संततमंतः कृपावंतः ५९ कृपया तन विमुक्ता जीवन्मुक्तास्त ए
वैते ॥ येषां मंतः करणे जगदावरणे श्वरः शंभुः ६० शंभुर्मुक्तिलताया
मंडप एवास्ति तिष्ठितं फलवान् ॥ यस्तानि छति कश्चित्सुततमनसा श्र
येत्स्वस्थः ६३ स्वस्थस्त देव भविता भविता सिद्धिस्तदा काचित् ॥ सुर
नरकणिनामवता त्रिजगत्सविता सदा ध्यातः ६२ ध्यातः शुद्धमनोभिः
स्यातः श्रोतार्थविस्तारैः ॥ ज्ञातः परमगुरुभ्यो स्यातः शंभोरहंभुलः ६३
भुलः कृताति कृत्यः शंभोरेवास्ति नान्यस्य ॥ कुर्वित कदाप्यगस्त्येति

(4A)

धुर्विदुषमोजातः ६४ जातोदशावतारीभृगुणाशतोपिगोविंदः ॥ गोविं
दोपियदीबोमधुहामुरहाथलक्ष्मीशः ६५ लक्ष्मीश्वरोथचक्रीस्वगपति
जगन्नाता ॥ वरदेगौरीरमणेविष्णुर्देत्यांतकोजातः ६६ जातोमरत्यवंश्यं
मृत्योर्जायेतवानिरया ॥ प्राप्तेकायनिकायेशिवमेनालंबेरेचेतः ६७ चे
तस्तवैवभाग्याच्चक्षुःश्रोत्रास्यमुखानि ॥ संतींद्रियाणि यावत्तावत्सं
भावयेशानं ६८ ईशानमेवशरणं ब्रजतोमरणं तु मोक्षाय ॥ नोचत्मा
यावरणं क्वशिवाचरणं विना नश्यत् ६९ नश्यत्प्रापकलापः शिवशिन
जप्ते क्वसंतापः ॥ स्यादथ कापिदुरापः सुमेरुचापः पुरः पश्चात् ७०
पश्चात्तापनिमित्तं ब्रूमश्चित्तं प्रतिक्षोभात् ॥ स्मरेशिवेतिचित्तं भित्वा
भित्तंतुविषयाणां ७१ विषयाणामपि चिंता कातवचिंता
शिवशिवशिवेति जप्ते शिव एव त्वं न संदेहः ७२ संदेहोपि न कश्चित्सर्वो
रुद्रः श्रुतिं श्रूते ॥ तस्माद्भाव न याहंबडो मुक्तो हमित्युक्तिः ७३ उक्ति

(5)

शिग्या

५

स्नावद्वाविद्याविद्यात्मिका भवति ॥ विद्याशिनपदफलदाऽविद्यासंसार
भोगाय ७४ शिगायापि भवश्चेत्यातोदधात्स सद्भागात् ॥ विषयत्रिमज
भोगो भुक्तो भवते नरागाय ७५ शिगायोपधमे कंदृष्टाने कंबुदाम्येतत् ॥
एकावृष्यतरगा गंगा गंगा धरोप्येकः ७६ एको वस्तु विने को धात्रा ने
कोपनिषदुक्तः ॥ शिवमिति सपरिच्छेको न चेत्ति भूकोपमो भूते ७७ भूते
यस्तु कदाचिच्छिवेति नामाक्षरहितं ॥ तस्य तदेव भवो हे मुक्ति भुक्ति
श्व मुक्तिश्च ७८ मुक्तिः शमदमसिद्धाय स्याः सिद्धा अपि भ्रष्टा ॥ भ्रष्टा
अपिशिव भक्त्या स्नष्टारस्ते तु शास्त्राणां ७९ शास्त्राणि संतुष्टं दूरं मं
त्राश्च तंत्राणि ॥ नेदीयसीह चेत्तसि नित्यानंदे जगत्कंदे ८० कंदं क्ति नति
जनुषां भिन्नति भेद भ्रमं सद्यः ॥ यच्छति नृपम नृपं चिंतम चिंता मणेः शंभो ८३
शंभो ध्वान्तममंदं ज्ञानानंदं नयत्युच्चैः ॥ अश्रममपितृमंदात्यजंति
यापेचयुंजंति ८२ युंजंति योगमपरे भोगं भुंजंति चैवान्य ॥ अस्माक

५

८३

५

मध्यभंगा तृप्तिर्गंगाधरः कश्चित् ८३ कश्चिच्चिदंबुमालीजटिलो व्यालीन
 सध्यालः ॥ श्रुलीकृतकपालीविभूतिशालीसनः पायात् ८४ पायादपायहता
 पुंगवगंतापुरा रातिः ॥ मुनिजनमानसरंतामानससंतापदावाग्नेः ८५ दा
 वाग्नेरथ्यधिकः संभवभरणोद्भवोऽव्याधिः ॥ शांतिस्तदैवभावितामविता
 भगेश्वरेवैद्यश्चेत् ८६ वेदधनीलकंठभवगजकंठीरवंस्मरसि ॥ तर्हित्व
 मेवजंतोषडुविधमंतोसुखीभावित ८७ भावितातदैवसर्वंष्टुगुगतग
 र्वंविमध्यंतः ॥ जपतः सर्वदशवंदुःखमसर्वं सरवायस्यात् ८८ स्यादि
 हंकेविनपातापातकपातादहंजाने ॥ देवाद्भिरिजाजानेपरः शपथो
 स्तितत्सदयोः ८९ पदधारधरीभूतविधुरीभूतोसिचेन्नाथ ॥ कः कटुमधु
 रीकुरुतेत्वतोप्यंतर्धुरीणस्त्वं ९० त्वंमेमातातातस्त्राताभ्रातागुरुदेवः
 त्वंमेजीवस्त्वत्तः परमंतमकिंचित् ९१ किंचित्काचित्कश्चित्त्रितयतावद्
 वत्यर्वाक ॥ शिवलिंगादेकस्मात्स्फुरंति सर्वाणि लिंगानि ९२ लिंगानि पूर्वदेवः

१६
शिवार्था
६

देवः सर्वेषु लोकेषु ॥ नत्वा हरि हरं सुरैर्लब्धानीष्टानि तिष्ठातः ५३ निष्ठा वि
मलज्ञाननिष्ठा भक्तिश्चैव राग्यं ॥ निष्ठेव संशयानाहं नीतिष्ठा शिवं दत्ते ५४
दत्ते भावितं मन्त्रं धत्ते स्वीयेषु कृ ॥ नित्येव नित्यमीशोक्तं मत्प्राप्त्यदंतः य
अंतः भुङ्मनोभिः संतः पश्यंतियते जः ॥ गौंसितं देवगौरीलं पटमपटं प्रप
श्यामः ५६ पश्यंतस्त्वां मीशं के परमीशं प्रपश्यंति ॥ अभजंतोऽपि भजंतं के
परमं तं न पश्यंति ५७ गच्छंति शाश्वतं तेषां दमिदं शंभोः पदं लब्ध्वा ॥ अपुरे
पातंति सद्यः परितः क्लिश्यंति वा भग्नाः ५८ भग्नास्त एव लोके त एव शोके
निमज्जंति ॥ यैरधिवाणि भवनीपतिरिह नानीयते यत्नात् ५९ मोदादंत
गोधाधरमधतो दापतुत्येये ॥ दधति विषया नोदानं वहत्योदारभासस्ते १००
भासत एव वासा यथा वासा यदिग्वासाः ॥ तेषिस्वसुरैर्बहुः साः शोवाः शैव
स्य देवता काराः ३०३ इदमायापते रायाशतमायाः पठंतिय ॥ तेषु शैवागमावा
यातात्रकाया विचारणा १०२ इत्याकृतमयूरशशैवेन शैवशासनात् ॥ उपगी
त्येव गीतानां गातादीशः प्रसीदतु १०२ ॥ इदं मयूरश्वरकृतार्थाशतकं ॥ ॥

६

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com